

W
ДОШКІЛЬНЕ
ВИХОВАННЯ

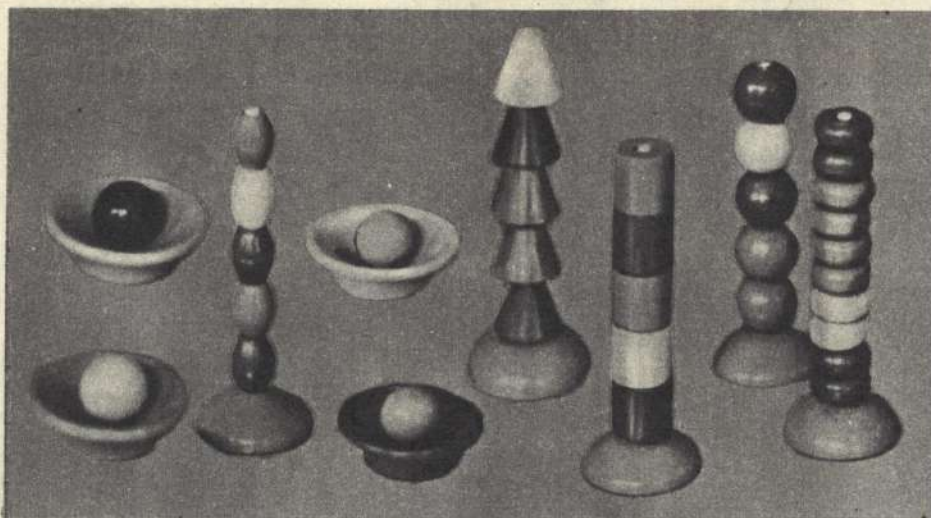

10
'78

ВЧИТИ МІРКУВАТИ

Г. ПЕТРЕНКО,
кандидат педагогічних наук,
Харківський педагогічний
інститут ім. Г. С. Сковороди

ФОРМУВАННЯ ДІЙ КЛАСИФІКАЦІЇ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНЯТ

Удосконалення системи виховання і навчання підростаючого покоління, зумовлене потребами сучасного життя, ставить перед дошкільними працівниками відповідальні завдання щодо розвитку пізнавальної діяльності вихованців, значно збільшує вимоги до рівня знань дітей, якості підготовки їх до навчання у школі.

Однією з умов підвищення ефективності педагогічного процесу в дитячому садку є формування у дошкільнят належного рівня інтелектуального розвитку, складовою частиною якого є формування мислення. Навчання дає помітні результати, якщо у дитини вироблені прагнення до знань, здатність розмірковувати.

Як відомо, мислення дитини розвивається належним чином тоді, коли організоване навчання спрямоване на засвоєння нею певного обсягу знань, формування відповідних розумових дій, оволодіння способами розв'язання різноманітних завдань. Неабияке значення має тут й оволодіння операцією класифікації.

Класифікуючи об'єкти, дошкільнята вчать виділяти їх загальні й істотні ознаки, помічати зв'язки та залежності між предметами, вправлятися у співвідношенні одиничного й загального. Завдяки цьому дії класифікації сприяють розвитку пізнавальної активності і є одним із способів підготовки до систематичного шкільного навчання.

Практика засвідчує, що навіть діти

молодшого дошкільного віку здатні виконувати завдання на класифікацію, але за умови конкретного обґрунтування його дорослим: «Добери такий же», «Добери за кольором», «Добери за величиною». Таку роботу дошкільнята можуть виконати, виходячи з набутого досвіду і вказівок вихователя, але вона вимагає від них активізації зусиль, свідомих дій.

З огляду на це необхідно, починаючи з 5-го року життя, навчати дітей самостійно визначати спільне й відмінне в різних навколишніх об'єктах і на їх основі здійснювати різні розумові операції: аналіз, порівняння, класифікацію тощо.

Формування дій класифікації у дошкільнят середньої, старшої і підготовчої груп дитячого садка має будуватися на таких методологічних положеннях:

1. Вихователь ознайомлює, пояснює і закріплює з усіма дітьми поняття «схожий» і «несхожий».

2. У процесі безпосереднього сприймання предметів і явищ об'єктивної дійсності навчає їх виділяти спільні ознаки (колір, форму, величину, висоту, матеріал і т. д.). Кожна дитина повинна вміти знаходити їх і в спеціально підбраному матеріалі, і в навколишньому середовищі.

3. Педагог закріплює знання вихованців про способи виділення спільних ознак, навчає переносити їх на незнайомі предмети і ситуації. Так, на прогулянці, під час екскурсії звертає увагу до-

шкільнят на будинки, дерева, транспорт і при порівнянні двох-трьох об'єктів пропонує визначити, що у них спільного.

4. Вчить класифікувати об'єкти за певною ознакою, але не виділяє її наперед, а дає дітям змогу знайти самим і на цій основі згрупувати предмети. Матеріал добирає таким чином, щоб класифікувати його можна було лише за однією ознакою. Наприклад: геометричні фігури одного кольору, однієї величини, виготовлені з одного матеріалу, але різного розміру. Другий набір: фігури однієї форми, кольору і матеріалу, але різної величини. Третій — одного кольору, форми і величини, але з різного матеріалу. Четвертий набір — фігури однієї форми, величини й матеріалу, але різного кольору. Можна використовувати й комплекти іграшок, набори квітів тощо.

5. Якщо дитина відчуває труднощі, групує предмети за даною ознакою, вихователь починає виконувати завдання, а їй пропонує закінчити.

6. Коли діти оволодіють умінням класифікувати за однією спільною ознакою, слід перейти до складнішого завдання — класифікації за різними ознаками з вільним переходом від однієї до іншої. Дитина, згрупувавши предмети, наприклад, за кольором, повинна самостійно перейти до класифікації за формою і т. д. Вихователь не називає при цьому умови, а лише пропонує дітям виконати нове завдання («Згрупуй предмети, щоб вони були схожі між со-

бою, але розклади їх уже інакше, не так, як раніше»).

При розв'язанні завдання на класифікацію за різними ознаками педагог повинен розпитати у дітей, як вони виконуватимуть його, тобто, формуючи вміння класифікувати, водночас навчає планувати свої дії.

Розглянемо одне з таких занять у старшій групі.

Мета: на основі практичних дій з об'єктами сформувати у дошкільнят дію класифікації за різними ознаками з вільним переходом від однієї до іншої.

Матеріал: два набори геометричних фігур, кожен з яких, у свою чергу, складається з двох різних за формою, величиною, кольором і матеріалом предметів. Наприклад, набір фігур, які треба класифікувати за величиною, добирається так: 2 великі квадрати і 2 великі трикутники — одна група; друга — 2 маленькі квадрати і 2 маленькі трикутники. Ці фігури мають бути двох кольорів: великий і маленький квадрати, великий і маленький трикутники червоного і такого ж набору зеленого кольору, і, нарешті, вони з різного матеріалу — пластмаси й картону.

Вихователь. Розкладіть усі фігури на дві групи так, щоб у кожній вони були чимось схожі. Як це можна зробити?

Відповіді дітей. Вони однакової форми. Або: вони схожі квадратами і трикутниками.

Вихователь. А хто розклав фігури інакше?

Відповіді. Я не так зробив — у мене схожі кольором. Або: у мене в кожній купці кольори однакові.

Вихователь. Правильно, ці фігури можна згрупувати не лише за формою, а й за кольором. Складіть їх усі в купу, а потім знову розподіліть на дві групи так, щоб у кожній фігури були чимось схожі між собою. Слухайте мене уважно: розкласти треба інакше, ніж ви робили перед цим. От Сашко згрупував був свої фігури за кольором, а тепер він повинен знайти іншу схожу ознаку.

Педагог обов'язково перевіряє виконання дітьми завдання. Денного просить пояснити, чому саме він зробив так, потім звиняє ще кількох.

Далі він знову пропонує виконати наступну класифікацію за новою ознакою, звертаючи на це увагу вихованців (припускаючи, скільки, величину). Дехто вже відчуватиме труднощі при виконанні завдання, оскільки вважає, що вже все зробив. І, нарешті, коли пропонується класифікувати фігури вчетверте (за матеріалом), більшість дітей дивується, не помітивши, що не всі ще ознаки були охоплені.

Наприкінці заняття вихователь підводить дошкільнят до висновку, що об'єкти навколишньої дійсності бувають схожими між собою не лише чимось одним; на основі спільності тих чи інших ознак їх можна класифікувати у групи.

Аналогічні завдання на класифікацію предметів проводяться й у середній групі, але діти роблять це лише у межах двох-трьох ознак. Вихованці підготовчої групи, класифікуючи предмети з вільним переходом від однієї ознаки до іншої, повинні аргументувати виконання свого завдання.

У процесі такої роботи дошкільнята засвоюють, що в предметах і явищах об'єктивної дійсності можна виділити схоже й на цій підставі групувати їх. Разом з тим схожість може виявлятися й з іншого боку, а тому класифікація відбувається вже за новою ознакою. Важливо також, щоб діти навчилися не лише групувати, а й аргументувати свої дії. Все це розвиває їхнє логічне мислення, привчає бути уважними й зосередженими, а значить, готує до здійснення складніших розумових операцій під час навчання у школі.

НАВЧАННЯ ГРАМОТИ

ЗАНЯТТЯ 13*

Програмовий зміст. Продовжувати закріплювати знання про визначені букви, склади. Вміти читати слова, речення.

Матеріал. Демонстраційні букви та склади, набірне полотно, каси для букв та складів, роздавальні картинки, демонстраційні картинки, слова, написані на дошці або папері, фішки, «Азбука».

Хід заняття

Вихователь. Сьогодні, діти, повторимо букви, які ви вивчали на попередніх заняттях. Подивіться на набірне полотно і скажіть: яка голосна буква стоїть у першій колонці? У другій? Третій? Подумайте, які прямі та обернені склади можна скласти з цими голосними буквами. (Викликає дітей для виконання завдання). А тепер пограємо в гру: я показуватиму склад, а ви прочитаєте його та придумаете з ним слова. Склад може бути на початку, в середині, в кінці слова. (Показує тільки по одному прямому складу, наприклад, ма, му, мо, ро, ра, ру та ін.). Виграє той, хто більше придумав таких слів. За кожне назване слово одержуватиме фішку.

Далі вихователь пропонує прочитати слова: **Шура, марш, сурма, шнур, роса, Лара, ура, сом, сам**, назвати однокладові та двокладові слова. Потім показує картинку: мама мие дівчинку, а поруч хлопчик сам мие руки під краном. Під картинкою написано: **Мама — Лару. А Шура сам —**. Вихователь викликає дітей для читання речень. Діти читають, замінюючи рисочки словами. Звертає увагу ще на одну картинку: оса ужалила хлопчика. Діти читають під картинкою речення: **Роса, оса! Оса — Рому**. Пропущене слово додають при читанні. Читання за «Азбукою». В кінці заняття вихователь підсумовує, як діти засвоїли матеріал, як відповідали на запитання, читали.

ЗАНЯТТЯ 14

Програмовий зміст. Ознайомити дітей з буквою «н». Читати склади,

* Початок див. у № 9 за 1978 р.

слова, речення. Закріпити знання дітей про те, коли пишеться велика буква.

Матеріал. Демонстраційні букви та склади, набірне полотно, каси букв та складів, написані слова, «Азбука».

Хід заняття

Вихователь. Діти, відгадайте загадку: «Голубе шатро увесь світ накрило» (Небо). Який перший звук у цьому слові? Придумайте ще слова, в яких був би звук «н». (Діти називають слова. Вихователь уточнює, викликаючи дітей, запитує, де стоїть звук). Подивіться і послухайте, як вимовляється звук «н». Язик міцно притискається до верхніх зубів, губи напіввідкриті, як в усмішці. Всі скажіть звук «н». Подивіться, як позначається цей звук.

Вихователь показує велику і маленьку букви «н». Пропонує роздивитись і сказати, з яких частин складається буква «н» (дві довгі палички, з'єднані посередині короткою паличкою).

Вихователь. Знайдіть на набірному полотні та в касі буква велику і маленьку букви «н». Будете піднімати велику або маленьку букву «н», коли я назву слова, що починаються з цього звука.

Вихователь уточнює, запитуючи дітей, коли на початку слова слід писати велику букву. Далі дає завдання скласти прямі та обернені склади з буквою «н», прочитати їх. Пропонує слова для читання: **насос, сосна, нора, рана, ноша, наш, наші**. Читання слів та речень за «Азбукою». Діти знаходять слова з відкритими і закритими складами.

В кінці заняття вихователь запитує, яку букву вивчали на занятті, який звук позначається цією буквою. Уточнює різницю між звуком і буквою. Дає аналіз того, як діти працювали на занятті.

ЗАНЯТТЯ 15

Програмовий зміст. Ознайомити дітей з буквою «и». Читати склади, слова, речення.

Матеріал. Демонстраційні букви та склади, набірне полотно, каси букв та складів, написані слова, «Азбука».